

La recerca en filologia i lingüística a Catalunya (2000-2009)

A continuació es presenta un panorama quantitatiu de la recerca en filologia i lingüística a Catalunya, a partir dels recursos invertits i dels resultats obtinguts. Gairebé tota la informació s'ha extret del portal web MERIDIÀ (<http://meridia.iec.cat>) de l'Observatori de la Recerca de l'Institut d'Estudis Catalans (OR-IEC) i, naturalment, hauria de ser examinada i comentada qualitativament per experts en la matèria.

a) Quants recursos humans hi treballen?

Pel que fa al personal docent i investigador (PDI) de les universitats públiques, el curs 2008-2009 hi havia 951 professors a Catalunya. Ara bé, en termes relatius al PDI total, s'ha baixat d'un 7,5 % (curs 1999-2000) a un 6,3 % (curs 2008-2009). Aquest descens també s'ha registrat a l'Estat espanyol, tot i que de manera més moderada (del 7,0 % al 6,5 %).

Amb relació a la formació d'investigadors, des de l'any 2000 s'han localitzat 338 investigadors en formació que gaudeixen d'ajuts atorgats per la Generalitat de Catalunya (beques FI) i pel Govern espanyol (beques FPI i FPU). La xifra mitjana de beques predoctorals en filologia i lingüística respecte al total se situa en el 5,2 %, tot i que ha baixat en els tres darrers cursos fins a arribar al 4,2 % (curs 2008-2009). Val a dir que les beques i els ajuts predoctorals de la Generalitat presenten un percentatge semblant al PDI (174 beques, 6,6 %), mentre que les estatals només arriben al 4,2 % (164 beques); per tant, hi ha més becaris autonòmics.

Així, en el curs 2008-2009, de cada 100 professors de les universitats públiques, 6,3 corresponien a la filologia i la lingüística, mentre que la ràtio de becaris predoctorals era de 4,2. A la vegada, la tendència és lleugerament a la baixa. Per grans camps científics, predomina la filologia (83,3 % del PDI i 81,4 % dels becaris), mentre que la lingüística se situa entre el 16,7 % del PDI i 18,6 % dels becaris.

Respecte a la contractació d'investigadors per part d'universitats i instituts d'investigació mitjançant programes públics (ICREA, Ramón y Cajal i Juan de la Cierva), s'han pogut localitzar 36 científics contractats en les àrees de filologia i lingüística durant el període 2001-2009. Aquesta xifra representa només un 2,1 % del total dels investigadors contractats, un percentatge per sota dels nivells de PDI o de becaris predoctorals. Una causa d'aquesta situació pot ser, entre d'altres, la manca d'estructures consolidades de recerca en aquestes àrees, atès que no hi ha cap centre especialitzat entre els de la Generalitat de Catalunya ni els instituts de CSIC. Una altra causa pot ser la progressiva concentració de recursos competitiu en les ciències experimentals i de la vida. Per grans camps científics, la lingüística és el camp capdavanter (52,8 % dels científics contractats) i el percentatge d'investigadors ICREA (3,1 %) és superior al registrat en els programes estatals (1,8 %).

Per finalitzar, podem fixar-nos en la capacitat d'atracció d'investigadors estrangers per a fer estades temporals finançades per mitjà de programes públics. Així, la convocatòria de professors visitants de la Generalitat de Catalunya ha facilitat l'estada temporal de 41 investigadors estrangers d'aquestes àrees, un 9,0 % dels 456 científics totals (2000-2009). D'altra banda, els anys sabàtics del Govern espanyol han atorgat 24 ajuts a filòlegs i lingüistes estrangers, un 4,8 % del total. Per grans camps científics, la lingüística presenta unes ràtios més elevades en tant que és un àmbit més proper a la investigació bàsica: 44,4 % dels professors visitants i 66,6 % dels sabàtics espanyols.

b) Quants recursos econòmics s'hi inverteixen?

Del període 2000-2009, se n'han examinat les dades de dues convocatòries del Pla de Recerca de Catalunya (Generalitat de Catalunya), en les quals la distribució per grans camps científics és un 65 % per a la filologia i un 35 % per a la lingüística.

Els ajuts de suport als grups de recerca (SGR) han registrat un creixement sostingut de la filologia i la lingüística. Així, en la convocatòria 2001-2002 hi havia 17 grups (3,6 % de 478 grups), que van rebre una subvenció total de 446.150 € (2,9 % de 15,4 milions d'euros). La convocatòria 2005 va reconèixer 52 grups (5,7 % de 910 grups), amb 811.730 € (3,8 %, de

21,4 milions d'euros), i la darrera convocatòria (2009), 72 grups (5,6 % de 1.296), amb un ajut total de 1.920.806 € (5,4 % de 35,7 milions d'euros).

D'altra banda, des de l'any 2000 els ajuts per a l'organització d'accions mobilitzadores (ARCS) de la Generalitat de Catalunya han finançat 187 trobades científiques sobre filologia i lingüística (12,1 % de 1.540), amb un import de 461.216 € (11,6 % de 4 milions d'euros).

Pel que fa a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), les dues edicions del Pla Triennial de Recerca (PTR) (2005-2007 i 2008-2010) han finançat divuit projectes de la Secció Filològica (22,2 %), amb una quantitat de 561.525 € (20,6 %). En el mateix període, la Secció Filològica ha invertit 55.300 € del seu pressupost en setze projectes (14,8 % del total de projectes amb pressupost de lliure disposició de les seccions). A aquesta quantitat, cal sumar-hi els programes normatius i les diverses oficines.

En el decenni 2000-2009, l'àrea de llengües, literatura i lingüística del Pla Nacional I+D+I (Govern espanyol) ha concedit 328 projectes d'investigació fonamental (12.557.515 €) a entitats de Catalunya, gairebé totes departaments i instituts universitaris. Això representa un 5,0 % dels projectes catalans, però només un 1,9 % de l'import global (2004-2009). En comparació amb el total espanyol, Catalunya obté uns percentatges excel·lents: el 21,9 % dels projectes i el 24,2 % de les subvencions.

Quant als programes marc de la Unió Europea, malauradament no existeix una línia d'activitats adreçada a l'àrea de la filologia i la lingüística (per exemple, en l'actual setè Programa marc s'enquadren a ciències socioeconòmiques i humanitats). Per tant, caldria revisar totes les participacions d'entitats catalanes per a detectar les activitats de l'àrea executades, per exemple, per departaments de didàctica de la llengua o de noves tecnologies. En aquest sentit, de les 2.773 participacions catalanes en el període 2000-2009, 38 (1,4 %) són executades per departaments i instituts de filologia i lingüística, però segurament la revisió per experts donaria resultats superiors.

c) Quins resultats se n'obtenen?

Dues consideracions prèvies:

- Cal distingir les publicacions de recerca bàsica o aplicada d'aquelles dedicades a la divulgació científica o l'ensenyament superior.
- Les humanitats presenten una dinàmica molt diferent de la resta de disciplines científiques i, per tant, no s'han (o no s'haurien) d'avaluar de la mateixa manera. Malauradament, és habitual que les convocatòries competitives facin servir criteris uniformes, fet que perjudica les humanitats.

Pel que fa les tesis doctorals, la informació prové de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), que classifica les dades segons els estudis superiors del doctorand. En el període 1999-2009, s'han llegit 485 tesis doctorals de filologia i lingüística a Catalunya (un 13,1 % de les tesis espanyoles d'aquesta àrea). Cal destacar-ne una accentuada tendència a la baixa: de 6,0 % (curs 1999-2000) a 2,9 % (curs 2008-2009). La distribució per grans camps científics configura un escenari semblant a les dades de professorat universitari o becaris predoctorals: filologia (402 tesis, 82,9 %) i lingüística (83 tesis, 17,1%).

Amb relació a la publicació de monografies, indicador important en les humanitats, s'han examinat les dades sobre les edicions de la Xarxa Vives d'Universitats. Així, dels 6.082 llibres publicats en el decenni 2000-2009, 712 corresponen a l'àmbit estudiat (11,7 %). Ara bé, se'n pot constatar un descens, ja que els primers anys de la dècada registren els percentatges més elevats: 2000 (16,5 %), 2001 (15,0 %) i 2002 (13,6 %).

Respecte a les revistes, l'OR-IEC manté actualitzat un inventari sobre revistes científiques, culturals i humanístiques publicades actualment en els territoris de llengua i cultura catalanes. De les 867 publicacions de Catalunya, un 7,4 % corresponen a filologia (79,7 %) i lingüística (20,3 %).

D'altra banda, RACO (Revistes Catalanes amb Accés Obert) és un dipòsit digital cooperatiu del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC) des del qual es poden consultar, en accés obert, els articles a text complet de 344 revistes científiques, culturals i erudites catalanes. L'àmbit de la lingüística, la filologia i la literatura agrupa 45 revistes (13,1 %), les quals van rebre 227.601 consultes l'any 2009 (7,3 %).

Finalment, s'han buscat els articles científics d'investigadors catalans publicats a la base de dades *Arts & Humanities Citation Index* (Thomson Reuters). Les dades manifesten un procés creixent d'internacionalització, tant en l'àmbit quantitatiu (de 25 articles, l'any 2000, s'ha passat a 70, l'any 2009) com qualitatiu (per exemple, els 43 articles publicats l'any 2004 han obtingut 138 citacions en un període de cinc anys, amb una mitjana de 3,2 citacions per document, xifra força elevada per a les humanitats). Pel que fa als idiomes dels articles, hi predomina el castellà (55,6 %) i l'anglès (37,0 %), mentre que només nou documents són redactats en català (2,3 %). Gairebé tots els articles en català corresponen a la revista *Zeitschrift für Katalanistik* = *Revista d'Estudis Catalans* (<http://tinyurl.com/zfkatalanistik>), publicada a Alemanya i indexada a la base de dades des de l'any 2008.

Observatori de la Recerca de l'Institut d'Estudis Catalans (OR-IEC)

Barcelona, 18 de novembre de 2011